

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-67-2>

УДК 339.9.012.23

Грибіненко О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Hrybinenko OIha

National Technical University "Dnipro Polytechnic"

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ КРАЇН СВІТУ

MACROECONOMIC SAFETY MEASURES OF THE WORLD

У зв'язку з повільним економічним зростанням та макроекономічною нестабільністю, зростанням рівня невизначеності постає проблема кількісного оцінювання рівня економічної безпеки на основі макроекономічних індикаторів розвитку країн. У статті здійснено конструювання відповідних індексів економічної безпеки країн на основі інтеграційного підходу та методики багатовимірного оцінювання. Визначено макроекономічні індикатори безпеки країн світу, на основі яких визначено передумови сталого економічного розвитку – стійка індустріалізація та активний інноваційний розвиток за умови існування ефективної інфраструктури. Рівень економічної безпеки країн в останні роки знизився через такі макроекономічні чинники, як: торговельні та тарифні бар'єри; стримування інвестицій; перерозподіл ресурсів на користь сфери послуг та високотехнологічних секторів; збереження низького рівня індустріалізації в найменш розвинених країнах. Більшість країн із досліджуваної вибірки (56,6%) є відносно безпечною щодо рівня макроекономічної безпеки, 30,2% країн мають відносно незадовільний рівень, 13,2% країн характеризуються небезпечним рівнем, до критичної зони не віднесено жодної країни.

Ключові слова: безпека країн, економічна безпека, макроекономічна безпека, індекси безпеки.

В связи с медленным экономическим ростом и макроэкономической нестабильностью, ростом уровня неопределенности возникает проблема количественного оценивания уровня экономической безопасности на основе макроэкономических индикаторов развития стран. В статье проведено конструирование индексов экономической безопасности стран на основе интеграционного подхода и методики многомерного оценивания. Определены макроэкономические индикаторы безопасности стран мира, на основе которых определены предпосылки устойчивого экономического развития – устойчивая индустриализация и активное инновационное развитие при условии существования эффективной инфраструктуры. Уровень экономической безопасности стран в последние годы снизился из-за таких макроэкономических факторов, как: торговые и тарифные барьеры; сдерживание инвестиций; перераспределение ресурсов в пользу сферы услуг и высокотехнологических секторов; сохранение низкого уровня индустриализации в наименее развитых странах. Большинство стран с исследуемой выборки (56,6%) являются относительно безопасными по уровню макроэкономической безопасности, 30,2% стран имеют относительно неудовлетворительный уровень, 13,2% стран характеризуются опасным уровнем, в критическую зону не включено ни одной страны.

Ключевые слова: безопасность стран, экономическая безопасность, макроэкономическая безопасность, индексы безопасности.

The country economic security is inextricably linked to the sustainable development of the national economic system, because in most approaches to its definition, economic security is such a characteristic of the economic system that defines its independence, stability and ability to dynamic and consistent development, security and competitiveness, ability confront different threats. Due to the slow economic growth and macroeconomic instability and increasing uncertainty, the problem of quantifying the level of economic security is raised based on macroeconomic indicators of country development. The economic security indicators of the countries of the world should be correlated with the objectives of the UN Sustainable Development Concept. Accordingly, a system of indicators (blocks) defining the economic, social and environmental components of security should be taken into account as separate components of the overall level of economic security. The article deals with the construction of corresponding economic security indices of the countries based on the integration approach and the multidimensional evaluation methodology. Macroeconomic indicators of the countries security are determined, based on which the prerequisites for sustainable economic development are determined. There are sustainable industrialization and active innovative development with the existence of effective infrastructure. The level of economic security of countries has decreased in recent years due to the following macroeconomic factors: trade and tariff barriers; investment restraint; redistribution of resources in favor of services and high-tech sectors; maintaining a low level of industrialization in the least developed countries. Most of the countries in the survey sample (56.6%) are relatively safe in terms of macroeconomic security, 30.2% of countries are relatively unsatisfactory, 13.2% of countries are characterized by a dangerous level, and no country is classified in the critical area. The classification of countries in terms of macroeconomic security assessment proves that both developing and developed countries are characterized by a relatively high level of macroeconomic security.

Key words: country security, economic security, macroeconomic security, security indices.

Постановка проблеми. Економічна безпека країни нерозривно пов'язана зі стійким розвитком національної економічної системи, оскільки у більшості підходів до її визначення економічна безпека виступає такою характеристикою економічної системи, що визначає її незалежність, стабільність та стійкість, здатність до динамічного та послідовного розвитку, захищеність та конкурентоздатність, спроможність протистояти різним загрозам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед перших спроб реалізації методики оцінки та аналізу рівня економічної безпеки слід визначити роботи У. Мітчелла [9], У. Персонса [10], що включали статистичне дослідження системи економічних параметрів (барометрів), економіко-математичне моделювання процесів зміни кон'юнктури тощо.

У сучасних дослідженнях значна увага приділяється обґрунтування відповідних критеріїв, за якими оцінюється економічна безпека країн. Так, В. Капіш [7] пропонує одиничні параметри, що описують рівень економічної безпеки країни світу. М. Дудін, І. Федорова, Л. Плотіцина та ін. [4] пропонують оцінювання рівня економічної безпеки через кількісну оцінку існуючих можливостей країни протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, яка базується на відповідних індикаторах. Т. Свідерске [12] запропонувала підхід до оцінки економічної безпеки з погляду врахування ризиків для країни та умов забезпечення стійкого розвитку, як наслідок, оцінка включає розрахунок трьох індексів: ризиків країни, стійкості країни, економічної безпеки країни.

Економічна безпека – комплексне поняття, оцінювання якого має ґрунтуватися на врахуванні сукупності критеріїв оцінки (індикаторів безпеки). У зв'язку із цим кількісна оцінка рівня економічної безпеки можлива на основі застосування методики багатовимірної оцінювання, результатом якої є конструювання відповідних інтегральних індексів безпеки. Дослідження сучасного науково-методичного інструментарію оцінювання економічної безпеки країн дає змогу дійти висновку, що економічна безпека країни нерозривно пов'язана зі стійким розвитком національної економічної системи. Основні питання теоретико-методичного характеру, що визначають сутність авторської методики оцінювання економічної безпеки країн, яка заснована на використанні інтеграційного підходу, визначено у роботі [1], у якій доведено, що кількісна оцінка рівня економічної безпеки можлива на основі застосування методики багатовимірної оцінювання, результатом якої є конструювання відповідних інтегральних індексів безпеки.

Мета статті полягає у кількісній оцінці рівня економічної безпеки на основі застосування методичного інструментарію багатовимірної оцінювання макроекономічних індикаторів розвитку країн, результатом якої є конструювання відповідних індексів безпеки.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням запропонованого підходу до оцінки рівня міжнародної економічної безпеки країн світу, що базується на основі зв'язку економічної безпеки країни із забезпеченням

умов стійкого економічного розвитку, проведемо аналіз основних економічних індикаторів, що виступають чинниками, характер та закономірності зміни яких визначають умови формування певного рівня безпеки. В аспекті економічних вимірів у системі індикаторів виокремлено декілька груп (блоків), що можуть виступати як окремі складники загального рівня економічної безпеки, а саме макроекономічні, зовнішньоекономічні (торговельні), інвестиційно-інноваційні, фінансові. Слід також акцентувати, що саме ці індикатори, головним чином, представлені в глобальних цілях сталого економічного розвитку ООН.

Основні індикатори макроекономічного складника безпеки та їх узгодженість із цілями сталого розвитку систематизовано в табл. 1.

Економічне зростання є одним із трьох складників сталого розвитку, при цьому, з одного боку, забезпечує економічні можливості для кожного з погляду зростання рівня доходів та якості життя, забезпечує повну та продуктивну зайнятість, а з іншого – є безпечним щодо умов праці, рівних можливостей, навколишнього середовища та використання ресурсів. Дослідження динаміки зазначених макроекономічних індикаторів за період 2000–2018 рр. із використанням статистичних джерел UNCTAD [5; 13] дають змогу виділити деякі закономірності розвитку.

По-перше, зростання світового рівня ВВП на душу більше ніж у два рази за період 2000–2018 рр. (з 5493 дол. до 11313 дол.) із середньорічним темпом приросту на рівні 1,68% із максимальним показником у 2007 р. (3,05%), мінімальним у 2009 р. (–2,87%). Максимальні темпи приросту ВВП на душу, однак з вираженим уповільненим характером зміни, спостерігаються у країнах, що розвиваються, зокрема в Китаї (6,08% у 2018 р. порівняно з 10,1% у 2010 р.), Індії (5,71% порівняно з 7,04%), Філіппінах (4,77% порівняно з 5,85%). У цілому в країнах із низьким доходом та нижче середнього рівня ВВП на душу за аналізований період збільшився в 4,2 рази, тоді як у країнах із високим рівнем доходу – в 1,7 рази. На тлі збереження глобального тренду щодо сповільнення економічної динаміки ООН прогнозує подальше зростання обсягу ВВП на рівні 2,5% у 2020 р., 2,7% у 2021 р., при цьому для 20% країн слід очікувати нульової або від'ємної динаміки економічного зростання. Найменші темпи прогноуються для країн ЄС (на рівні 1,6% у 2020 р.), найвищі – для країн, що розвиваються (на рівні 5,1%).

По-друге, збереження помірних середньосвітових темпів інфляції на рівні 2,41% у 2018 р. (середній рівень за 2009–2018 рр. – 2,71%) після високого рівня 2008 р. (8,93%) на тлі ослаблення економічної активності та загального тренду зниження цін на ресурси. У розвинених економіках рівень інфляції низький, коливається від мінімального у Данії (0,81% у 2018 р.), Швейцарії (0,94%) та Японії (0,98%) до максимального у США (2,44%) та Норвегії (2,76%). Інфляційна картина є більш неоднорідною в країнах із перехідною економікою та в країнах, що розвиваються. Серед них

Макроекономічні індикатори в системі економічної безпеки

Індикатор / характер впливу	Характеристика з позиції визначення рівня небезпеки	Узгодженість з цілями сталого розвитку [11]
ВВП на душу населення, дол. США / Стимулятор (GDPpc)	Показник, що є індикатором рівня соціально-економічного розвитку, зростання якого свідчить про підвищення рівня економічного потенціалу країни, створення умов для забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності.	SDG 8. Сприяння поступовому стійкому економічному зростанню та забезпеченню зайнятості й гідної праці. 8.1. Підтримка економічного зростання на душу населення відповідно до національних умов, зокрема зростання ВВП на рівні не менше 7% щорічно у найменше розвинених країнах.
Темп приросту ВВП на душу, % до попереднього року / Стимулятор (GDPag)	Показник, що є індикатором рівня економічного зростання. Додатні значення показника та їх зростання є свідченням підвищення рівня економічної безпеки. Від'ємні значення показника є свідченням економічної рецесії, що супроводжується падінням виробництва, безробіттям, скороченням рівня доходів тощо.	8.2. Забезпечити підвищення продуктивності в економіці за рахунок диверсифікації, технічній модернізації та інноваційній діяльності, зокрема за рахунок підтримки секторів із високою доданою вартістю та працевісними секторів. Індикатори 8.1.1, 8.2.1
Рівень інфляції, % / Дестимулятор (Irate)	Індикатор, що відображає зміну споживчих цін. Інфляція на рівні 1-2% (до 5%) розцінюється як бажаний для економіки рівень зростання цін, що дає змогу стимулювати попит і, відповідно, розвиток економіки у цілому. Інфляція на рівні 5-10% для розвинених країн та вище 10% для країн, що розвиваються, оцінюється як сигнал тривоги, загроза безпеці та стійкості [2].	
Частка промисловості у ВВП, % / Стимулятор (Mva)	Індикатор характеризує частку промислового виробництва в структурі валової доданої вартості. Є показником рівня індустріалізації країни, відображає виробничі можливості країни у сфері промисловості. Чим вище рівень показника, тим більш індустріалізованою є країна, тим вищим є рівень її виробничого, технологічного та інноваційного потенціалу [3; 6]. Висока частка промисловості створює додаткове навантаження на навколишнє середовище, що є ризикогенним чинником екологічної безпеки.	SDG 9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій та стійкій індустріалізації та інноваціям. 9.2. Сприяти всеосяжній та стійкій індустріалізації, до 2030 р., істотно підвищити рівень зайнятості в промисловості і частку промислового виробництва у ВВП відповідно до національних умов і подвоїти відповідні показники в найменш розвинених країнах. Індикатори 9.2.1, 9.2.2
Частка зайнятих у промисловості, % / Стимулятор (Mempr)	Індикатор, що відображає частку населення, яка безпосередньо отримує дохід від промислового сектору країни. З урахуванням того, що рівень продуктивності праці та заробітної плати в промисловості є більш високим, то зростання рівня показника призводить до поліпшення рівня життя та добробуту населення.	

Джерело: систематизовано автором

найвищий рівень інфляції в країнах Латинської Америки, а саме Венесуелі (гіперінфляція у розмірі 929789% у 2018 р., 493% у 2017 р., 254% у 2016 р.), Аргентині (34,28% у 2018 р.); у країнах Африки та Близького Сходу, зокрема Ємені (41,77%), Єгипті (20,86%), Туреччині (16,33%), Нігерії (12,09%). Найнижча інфляція серед країн, що розвиваються, у країнах Південно-Східної Азії, зокрема Сінгапурі (0,74%) та Малайзії (0,88%), а також в деяких країнах Персидської затоки, а саме Катарі (0,34%), Іраку (0,37%) та Кувейті (0,7%).

По-третє, основними передумовами сталого економічного розвитку є стійка індустріалізація та активний інноваційний розвиток за умови існування ефективної інфраструктури. Так, відповідно до Лімської декларації [8], індустріалізація є драйвером економічного розвитку, що зумовлено тим, що промисловість підвищує продуктивність праці, створення нових робочих місць та зростання доходів, тим самим сприяючи подоланню бідності, розвитку соціальної інклюзії, у тому числі забезпеченню гендерної рівності, розширенню можливостей жінок та створенню гідної зайнятості для молоді. Розвиток промислового виробництва забезпечує зростання доданої вартості, стимулює впровадження результатів наукових досліджень, розширює застосування технологій та інновацій, таким чином, активізує залучення інвестицій у професійну підготовку та осві-

ту, забезпечуючи ресурси для досягнення інших цілей сталого розвитку (перш за все соціальних, а саме зменшення бідності, забезпечення зайнятості, подолання нерівності, забезпечення стандартів праці, більшого доступу до освіти та охорони здоров'я).

Рівень індустріалізації світової економіки характеризується спадним трендом, частка промисловості у світовому ВВП скоротилася із 17,07% у 2000 р. до 15,37% у 2018 р., при цьому кожний п'ятий зайнятий у сфері промислового виробництва (максимальна частка у 2014 р. – 23,22% зайнятих у світі у промисловому секторі). Найбільшу частку промисловість займає у структурі ВВП таких країн, як Китай (29,41% у 2018 р.), Корея (27,23%), Алжир (27,18%), Таїланд (26,92%), Малайзія (21,56%), Сінгапур (20,82%), Японія (20,73%) та Німеччина (20,4%).

У цілому можна говорити про сповільнення темпів промислового виробництва майже в усіх країнах та регіонах світу, що відбулося переважно через нові торговельні та тарифні бар'єри, що стримували інвестиції та розвиток, перерозподіл ресурсів до сфери послуг та високотехнологічних секторів, а також збереження низького рівня індустріалізації в найменш розвинених країнах.

Результати розрахунку граничних значень індикаторів макроекономічної безпеки відповідно до методичного інструментарію оцінки представлено в табл. 2.

Динаміка граничних значень макроекономічних індикаторів у системі безпеки країн світу за період 2000–2018 рр.

Індикатор	Граничні значення*	Роки							Відносна зміна 2018/2000, %
		2000	2004	2008	2012	2016	2017	2018	
ВВП на душу населення, дол.	СП	5493	6812	9413	10595	10256	10778	11312	106,0
	НК**	315	352	602	744	759	790	834	116,8
	НП**	1188	1553	3111	4408	4382	4748	4971	318,4
	ВП	17998	24076	33826	35453	31345	32782	34852	93,6
	ВК	30586	41454	58401	60477	52574	54932	58548	91,4
Темп приросту ВВП на душу, %	СП	3,02	3,11	0,60	1,31	1,30	1,94	1,84	-38,9
	НК	-1,61	-10,98	-5,82	-3,88	-7,30	-5,15	-5,21	224,8
	НП	0,72	-3,91	-2,60	-1,28	-2,99	-1,59	-1,67	-333,8
	ВП	5,33	10,13	3,80	3,89	5,59	5,48	5,36	0,7
	ВК	7,65	17,20	7,03	6,49	9,90	9,03	8,90	16,4
Рівень інфляції, %	СП	3,49	3,37	8,93	3,76	1,41	2,16	2,41	-31,1
	НК	-14,09	-11,69	-2,97	-3,78	-11,88	-12,88	-13,84	-1,8
	НП	-5,27	-4,14	3,00	0,00	-5,21	-5,33	-5,69	7,9
	ВП	12,26	10,88	14,86	7,51	8,04	9,66	10,50	-14,3
	ВК	21,08	18,44	20,83	11,29	14,70	17,20	18,65	-11,5
Частка промисловості у ВВП, %	СП	17,07	17,35	16,48	15,63	15,50	15,59	15,57	-8,8
	НК	1,78	2,85	0,82	2,34	4,56	4,32	4,07	128,5
	НП	9,45	10,12	8,68	9,01	10,05	9,97	9,84	4,1
	ВП	24,69	24,57	24,29	22,26	20,95	21,20	21,30	-13,7
	ВК	32,37	31,84	32,15	28,92	26,44	26,85	27,07	-16,4
Частка зайнятих у промисловості, %	СП	21,21	21,32	22,30	22,91	23,11	23,07	22,95	8,2
	НК	9,81	10,52	8,52	10,49	9,70	9,65	9,53	-2,8
	НП	15,53	15,94	15,43	16,72	16,43	16,39	16,26	4,7
	ВП	26,89	26,71	29,17	29,10	29,79	29,76	29,64	10,2
	ВК	32,61	32,13	36,08	35,33	36,51	36,50	36,37	11,5

Примітка: *СП – середньосвітовий показник, НК – нижнє критичне значення, НП – нижнє порогове значення, ВП – верхнє порогове значення, ВК – верхнє критичне значення; **взято дані за групою країн із низьким доходом (НК) та середнім (НП), що зумовлено високим рівнем варіації показника у вибірці країн

Джерело: розраховано автором

Отже, критично небезпечним за оцінками 2018 р. є рівень ВВП на душу у розмірі 834 дол., що на 116,8% вище показника 2000 р., відносно небезпечним – 4971 дол., що на 318,4% вище рівня 2000 р. У цілому загрозою стійкому економічному розвитку країни в глобальних вимірах можна вважати показник, нижчий за 11 312 дол. (середньосвітовий рівень). У зонах відносної безпеки ті країни, рівень ВВП на душу яких є вищим за 34 852 дол. (що на 97,3% вище рівня 2000 р.). Щодо темпів приросту ВВП на душу нижня критична межа оцінена у -5,21% (2018 р.), нижнє порогове – у -1,67%, ці оцінки є меншими порівняно з періодами 2004 та 2016 рр. Верхнє порогове значення (відносно безпечний рівень) оцінено у 5,36%, що нижче 2014 р., однак більше рівнів 2008 та 2012 рр., верхнє критичне значення (оптимальна зона) дорівнює 8,9%, що на 16,4% вище рівня 2000 р., однак удвічі менше оцінки 2004 р.

Щодо рівня інфляції, то верхнє порогове значення оцінено у 10,5% (що відповідає помірній інфляції), однак менше рівня 2000 р. (12,26%) та 2008 р. (14,86%); верхнє критичне значення – у 18,65%, що менше рівня 2000 р. (21,08%), однак вище рівнів 2012, 2016, 2017 рр. Нижні порогове та критичне значення характеризують небезпечні темпи навпаки дефляційних

процесів. Дефляція на рівні нижче 13,84% (2018 р.) є загрозою безпеці, причому нижні граничні значення зростали у 2000–2012 рр. та, навпаки, зменшувалися у 2012–2018 рр.

Щодо рівня індустріалізації, то критично небезпечним за оцінками показник питомої ваги промисловості у ВВП на рівні 4,07% у 2018 р. (1,78% у 2000 р.). Нижнє порогове значення оцінено у 9,84% у 2018 р., при цьому динаміка несуттєва (8,68–10,12%), тобто такий рівень є небезпечним переважно для країн, що розвиваються. Зростання частки промисловості на рівень вище – 27,07% у 2018 р. (32,37% у 2000 р.), що є оціненим верхнім критичним значенням, можна вважати небезпечним із погляду зростання антропогенного навантаження та погіршення індикаторів екологічної безпеки.

Щодо частки зайнятих у промисловості, то її рівень нижчий за 9,53% (критичне значення) та 16,26% (порогове значення), особливо для країн, що розвиваються, що оцінено як загрозу безпеці. У цілому граничні значення мають зростаючу тенденцію зміни.

Результати оцінки знаходження країн у різних зонах безпеки за аналізованими індикаторами за період ретроспективного аналізу (2000 та 2018 рр.) представлено в табл. 3.

Оцінка ризиків та загроз безпеці країн за макроекономічними індикаторами

Індикатори	2000		2018	
	Зона відносної небезпеки (ризик) ВП-ВК, НК-НП, < СП, >СП *	Зона критичної небезпеки (<НК, >ВК)*	Зона відносної небезпеки (ризик) ВП-ВК, НК-НП, < СП, >СП *	Зона критичної небезпеки (<НК, >ВК)*
ВВП на душу населення, дол. (GDPpc)	9 країн (17,0%) НК-НП: Україна, Китай, Індія, Індонезія, Філіппіни, Ірак, Ємен, Нігерія, Ангола < СП: 24 країни (45,3%)	-	9 країн (17,0%) НК-НП: Україна, Індія, Індонезія, Філіппіни, Ємен, Нігерія, Ангола, Алжир, Марокко < СП: 21 країна (39,6%)	-
Темп приросту ВВП на душу, % (GDPag)	>ВК НК-НП: Катар, Кувейт, Марокко, Ангола < СП: 22 країни (41,5%)	2 країни (4,2%) <НК: Аргентина, Ірак	4 країни (8,4%) НК-НП: Бахрейн, Ємен, Ірак, Аргентина < СП: 33 країни (62,3%)	2 країни (4,2%) <НК: Ангола, Венесуела
Рівень інфляції, % (Irate)	1 країна (1,9%) ВП-ВК: Венесуела >СП: 19 країн (35,8%)	3 країни (5,7%) >ВК: Ангола, Туреччина, Україна	3 країни (5,7%) ВП-ВК: Нігерія, Україна, Туреччина >СП: 23 країни (43,4%)	5 країн (9,4%) >ВК: Ангола, Ємен, Єгипет, Венесуела, Аргентина
Частка промисловості у ВВП, % (Mva)	6 країн (11,3%) НК-НП: Ангола, ОАЕ, Кувейт, Ємен, Ірак, Норвегія < СП: 28 країни (52,8%)	1 країна (1,9%) <НК: - >ВК: Алжир	9 країн (17,0%) НК-НП: ОАЕ, Кувейт, Катар, Ємен, Австралія, Норвегія, Франція, Великобританія, Бразилія < СП: 35 країн (66%)	4 країни (8,4%) <НК: Ірак >ВК: Алжир, Китай, Корея
Частка зайнятих у промисловості, % (Mempr)	3 країни (5,7%) НК-НП: Нігерія, Ємен, Перу < СП: 12 країн (22,6%)	1 країна (1,9%) <НК: Ангола	3 країни (5,7%) НК-НП: Нігерія, Ємен, Перу < СП: 29 країн (54,7%)	1 країна (1,9%) <НК: Ангола

Примітка: число країн та їхню частку розраховано відносно обсягу досліджуваної вибіркової сукупності (53 країни);

*залежно від типу індикатора змінюються зони (С, Д)

Джерело: розраховано автором

Отже, у цілому в критичні зони небезпеки потрапляє невелика кількість країн, що не перевищує за максимальною оцінкою 9,4% досліджуваної сукупності (за індикатором рівня інфляції). 39,6% країн вибірки, за даними 2018 р. (45,3% у 2000 р.), мають показник ВВП на душу населення нижчий за середньосвітовий рівень, при цьому 17% країн знаходяться у зоні відносної небезпеки. За інтенсивністю зміни рівня соціально-економічного розвитку 39,6% країн, за даними 2018 р. (41,5% у 2000 р.), мають темпи приросту ВВП на душу менші за середньосвітовий рівень, при цьому 8,4% (деякі країни Африки та Аргентина) характеризуються відносно небезпечними значеннями індикатора. 43,5% (35,8% у 2000 р.) країн вибірки характеризуються рівнем інфляції вищим за середньосвітовий рівень, при цьому вісім країн, або 15,1% вибірки, знаходяться у зоні відносної або критичної небезпеки. Щодо рівня індустріалізації, то за результатами оцінки 66% країн вибірки (52,8% у 2000 р.) мають частку промисловості в структурі ВВП нижчу за середню у світі, дев'ять країн, або 17%, віднесено за цим індикатором у зону відносної небезпеки. Частка зайнятих у промисловості є меншою за середньосвітовий рівень у 54,7% країн, тільки чотири країни – у зоні відносної або критичної небезпеки. У цілому, якщо говорити про зміни рівня небезпеки за аналізованими індикаторами, тільки за показником ВВП на душу населення можна спостерігати підвищення рівня безпеки за рахунок впливу, зміни

в решті індикаторів свідчать про прояви та активізацію загроз безпеці у більшій кількості країн.

На наступному етапі здійснено розрахунок субіндексу макроекономічного складника безпеки за аналізованою вибіркою країн за період 2000–2018 рр. На рис. 1 наведено розраховані індекси за 2000 та 2018 рр. та розраховано діапазони граничних значень, що дають змогу застосовувати дані оцінки як індекси безпеки.

Отже, найбільш високі інтегральні оцінки за макроекономічною безпекою, за даними 2018 р., отримано для таких країн, як Китай, Корея, Польща, Німеччина, Малайзія, Японія, Таїланд, Австрія, Швейцарія, Італія (більшість країн є розвиненими країнами Європейського регіону, решта країн – з Азійського регіону, який представлений як країнами, що розвиваються, так і розвиненими країнами). Найменші інтегральні оцінки макроекономічної безпеки у таких країн, як Ємен, Венесуела, Ангола, Аргентина, Нігерія, Ірак, Єгипет (країни Африки, Близького Сходу та Латинської Америки). Розподіл країн-лідерів (найбільш безпечних) дещо змінився за 2000–2018 рр. Суттєво втратили позиції за оцінкою макроекономічної безпеки Сінгапур (з 1-ї позиції у 2000 р. до 13-ї у 2018 р.), Фінляндія (з 2-ї до 11-ї), Швеція (з 5-ї до 29-ї), Іспанія (з 9-ї до 28-ї); укріпили позиції Китай (з 11-ї у 2000 р. до 1-ї у 2018 р.), Німеччина (із 7-ї до 3-ї); залишилися майже незмінними позиції азійських країн: Кореї, Японії та Малайзії.

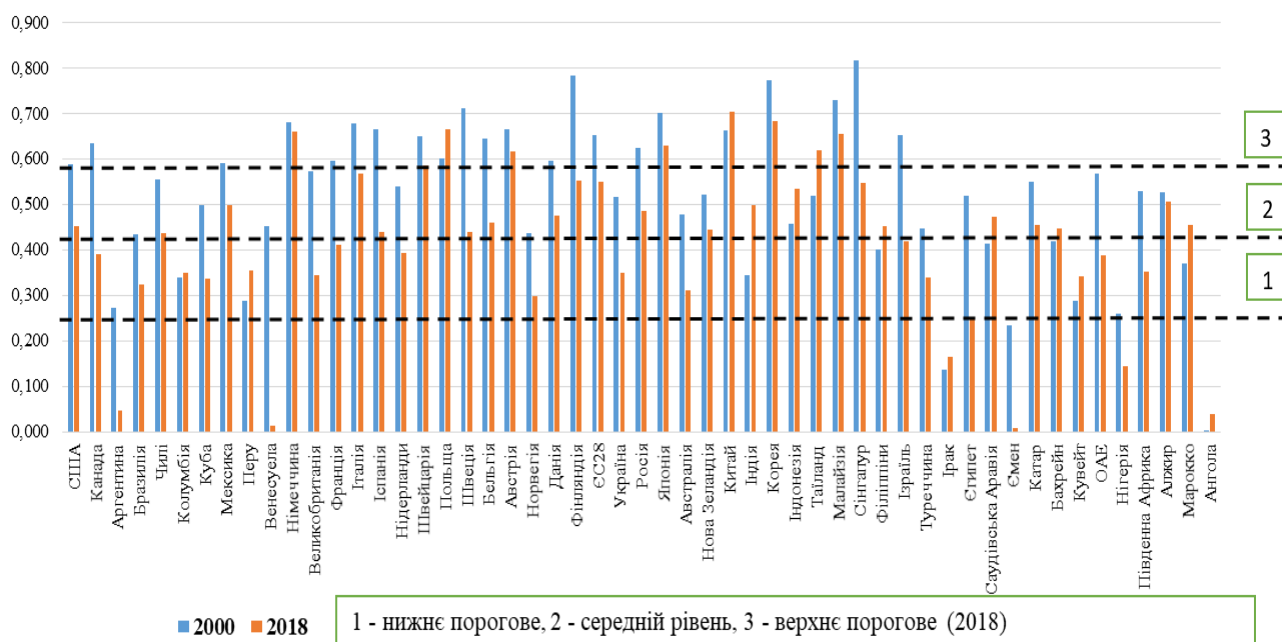

Рис. 1. Розподіл країн світу за інтегральним рівнем макроекономічного складника безпеки

Відповідно до закономірностей динаміки інтегрального індексу, за аналізований період країни вибірки можна поділити на дві групи. Зокрема, *перша група* – країни, що характеризуються тенденцією до падіння рівня макроекономічного складника безпеки, – це 38 країн із вибірки (71,7%), серед яких найбільшими темпами зменшилася величина індексу у Аргентини (–83,2%), Ємену (–96,7%), Канади (–38,5%), Швеції (–38,4%), Ізраїлю (–36%) та Австралії (–34,6%). Слід також зазначити, що всі розвинені країни характеризуються зменшенням інтегральних оцінок

Друга група – країни, що характеризуються тенденцією до зростання рівня макроекономічної безпеки – це 15 країн із вибірки (28,3%), серед яких найбільшими темпами збільшилася величина індексу у країн Азійського регіону, а саме Індії (на 44,8%), Таїланду (19,7%), Індонезії (17,9%) та Філіппін (12,3%); серед розвинених країн зростання індексу спостерігається у Польщі (10,7%); серед країн Близького Сходу найбільше зростання – у Марокко (23,2%), Іраку (21,4%) та Кувейту (19%).

Із позиції оцінку стану макроекономічної безпеки можна класифікувати країни відносно рівня безпеки з урахування розрахованих граничних значень (табл. 4).

Таким чином, більшість країн із досліджуваної вибірки (56,6%) є відносно безпечною (4-та та 5-та групи) щодо рівня макроекономічної безпеки, 30,2% країн (3-тя група) мають відносно незадовільний рівень, 13,2% країн характеризуються небезпечним рівнем, до критичної зони не віднесено жодної країни. Слід також відзначити, що незадовільний рівень безпеки виявлено у тому числі для розвинених країн, а саме країн ЄС, Норвегії, Канади та Австралії; країни Латиноамериканського регіону також мають незадовільний або небезпечний рівень за отриманими інтегральними оцінками.

Висновки. Економічна безпека – комплексне поняття, оцінювання якого має ґрунтуватися на врахуванні сукупності критеріїв оцінки (індикаторів безпеки), відповідно, інтеграційний підхід до дослідження економічної безпеки дає змогу забезпечити комплексне оцінювання економічної безпеки. Застосування методики багатовимірного оцінювання дає змогу конструювати відповідні інтегральні індекси безпеки.

Індикатори економічної безпеки країн світу мають корелювати із цілями Концепції сталого розвитку ООН, відповідно, як окремий складник загального рівня економічної безпеки слід урахувувати систему індикаторів (блоків), що визначають економічний, соціальний та екологічний складники безпеки. Основними індикаторами, що визначають економічний складник безпеки країн, виступають макроекономічні, зовнішньоекономічні (торговельні), інвестиційно-інноваційні, фінансові, які представлено в глобальних цілях сталого економічного розвитку ООН.

Економічне зростання є одним із трьох складників сталого розвитку, при цьому, з одного боку, забезпечує економічні можливості для кожного з погляду зростання рівня доходів та якості життя, забезпечує повну та продуктивну зайнятість, а з іншого – є безпечним щодо умов праці, рівних можливостей, навколишнього середовища та використання ресурсів.

Дослідження основних макроекономічних індикаторів безпеки (ВВП на душу населення, його темп приросту, рівень інфляції, частка промисловості у ВВП, частка зайнятих у промисловості тощо) дає змогу дійти висновку, що основними передумовами сталого економічного розвитку є стійка індустріалізація та активний інноваційний розвиток за умови існування ефективної інфраструктури. У світовому господарстві спостерігається сповільнення темпів промислового виробництва

Групи країн за інтегральним рівнем макроекономічного складника безпеки

Діапазон варіації індексів безпеки	Рівень безпеки	Значення (оцінки 2018)	Країни
<НК (нижче нижнього критичного значення)	Критичний рівень	-	-
НК-НП (діапазон значень між нижнім критичним та нижнім пороговим)	Небезпечний рівень	< 0,254	7 країн (13,2%) Єгипет, Ірак, Нігерія, Аргентина, Ангола, Венесуела, Ємен Середній 0,095
НП-СП (діапазон значень між нижнім пороговим та середньосвітовим рівнем)	Незадовільний рівень	0,254-0,421	16 країн (30,2%) Ізраїль, Франція, Нідерланди, Канада, ОАЕ, Перу, Південна Африка, Україна, Колумбія, Великобританія, Кувейт, Туреччина, Куба, Бразилія, Австралія, Норвегія Середній 0,356
СП-ВП (діапазон значень між середньосвітовим рівнем та верхнім пороговим)	Задовільний рівень	0,421-0,589	22 країн (41,5%) Швейцарія, Італія, Фінляндія, ЄС28, Сінгапур, Індонезія, Алжир, Індія, Мексика, Росія, Данія, Саудівська Аравія, Бельгія, Марокко, Катар, Філіппіни, США, Бахрейн, Нова Зеландія, Іспанія, Швеція, Чилі Середній 0,488
ВП-ВК (діапазон значень між верхнім пороговим та верхнім критичним)	Безпечний рівень	0,589-0,871	8 країн (15,1%) Китай, Корея, Польща, Німеччина, Малайзія, Японія, Таїланд, Австрія Середній 0,654
>ВК (вище верхнього критичного значення)	Оптимальний рівень	> 0,871	-

майже в усіх країнах та регіонах світу, що відбулося переважно через нові торговельні та тарифні бар'єри, що стримували інвестиції та розвиток, перерозподіл ресурсів до сфери послуг і високотехнологічних секторів, а також збереження низького рівня індустріалізації в найменш розвинених країнах. Найбільш високі інтегральні оцінки за макроекономічною безпекою, за даними 2018 р., демонструють Китай, Корея, Польща, Німеччина, Малайзія, Японія, Таїланд, Австрія, Швейцарія, Італія (більшість країн є розвиненими країнами

Європейського регіону, решта країн – з Азійського регіону, який представлений як країнами, що розвиваються, так і розвиненими країнами); найменші інтегральні оцінки макроекономічної безпеки у таких країн, як Ємен, Венесуела, Ангола, Аргентина, Нігерія, Ірак, Єгипет (країни Африки, Близького Сходу та Латинської Америки). Класифікація країн із позиції оцінки стану макроекономічної безпеки доводить, що як країни, що розвиваються, так і розвинені країни характеризуються відносно високим рівнем макроекономічної безпеки.

Список літератури:

1. Грибінченко О.М. Науково-методичний інструментарій оцінки рівня економічної безпеки країн світу: інтеграційний підхід. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7681> (дата звернення: 18.03.2020). DOI : 10.32702/2307-2105-2020.2.71.
2. Регулирование инфляции в условиях социально-экономических дисбалансов / отв. ред. А.В. Кузнецов. Москва : ИМЭМО РАН, 2017. 328 с. URL : https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2017/2017_027.pdf (дата звернення: 18.03.2020).
3. Competitive industrial performance report 2018. United Nations Industrial Development Organization. 2019. URL : https://www.unido.org/sites/default/files/files/2019-05/CIP_Report_2019.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
4. International Practices to Improve Economic Security / M. Dudin et al. *European Research Studies Journal*. 2018. Vol. XXI. № 1. P. 459–467.
5. Handbook of Statistics 2019. UNCTAD. 4 p. URL : https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat44_FS07_en.pdf (accessed: 10.03.2020).
6. Industrial Development Report 2018. Demand for Manufacturing: Driving Inclusive and Sustainable Industrial Development 2017. United Nations Industrial Development Organization. 274 p. URL : https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2537IDR2018_FULL_REPORT_1.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
7. Kapysh V.P. The evolution of theoretical approaches to the interpretation of the category of «economic security». *Policy and Law*. 2016. № 1. P. 56–61.
8. Lima Declaration: Towards inclusive and sustainable industrial development 15th Session of UNIDO General Conference. Lima, Peru, 2 December 2013. URL : https://www.unido.org/sites/default/files/2013-12/UNIDO_GC15_Lima_Declaration_0.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
9. Mitchell W.C. What Happens During Business Cycles: A Progress Report. New York : National Bureau of Economic Research, 1951.
10. Persons W.M. Measuring and Forecasting of General Business Conditions. American institute of finance. 1922. 42 p.

11. Sustainable Development Goals. URL : <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300> (дата звернення: 10.03.2020).
12. Sviderske T. Country risk assessment in economic security and sustainability context: doctoral dissertation. Vilnius : Technika. 2014. 132 p. URL : http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1809/1/2308_Sviderske_Dissertation_WEB.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
13. World Economic Situation and Prospects. New York, 2020. UNCTAD. 236 p. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wesp2020_en.pdf (дата звернення: 10.03.2020).

References:

1. Hrybinenko O. (2020). Naukovo-metodychnyy instrumentariy otsinky rivnya ekonomichnoyi bezpeky krayin svitu: intehratsiynyy pidkhid [Scientific and methodological tools for assessing the economic security level of the world countries: integration approach]. *Efektivna ekonomika*. Vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7681> (accessed 18.03.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.71.
2. Kuznetsov A.V. (2017) Regulirovaniye inflyatsii v usloviyakh sotsial'no-ekonomicheskikh disbalansov [Regulation of inflation in the conditions of socio-economic imbalances]. Moscow: IMEMO RAS, 328 p. Available at: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2017/2017_027.pdf (accessed 18.03.2020).
3. Competitive industrial performance report 2018. United Nations Industrial Development Organization. 2019. Available at: https://www.unido.org/sites/default/files/files/2019-05/CIP_Report_2019.pdf (accessed 10.03.2020).
4. Dudin M. et al. (2018) International Practices to Improve Economic Security. *European Research Studies Journal*. Vol. XXI, 1. pp. 459–467.
5. Handbook of Statistics 2019. UNCTAD. 4 p. Available at: https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat44_FS07_en.pdf (accessed 10.03.2020).
6. Industrial Development Report 2018. Demand for Manufacturing: Driving Inclusive and Sustainable Industrial Development 2017. United Nations Industrial Development Organization. 274 p. Available at: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2537IDR2018_FULL_REPORT_1.pdf (accessed 10.03.2020).
7. Kapysh V.P. (2016). The evolution of theoretical approaches to the interpretation of the category of «economic security». *Policy and Law*. 1. p. 56–61.
8. Lima Declaration: Towards inclusive and sustainable industrial development 15th Session of UNIDO General Conference. Lima, Peru, 2 December 2013. Available at: https://www.unido.org/sites/default/files/2013-12/UNIDO_GC15_Lima_Declaration_0.pdf (accessed 10.03.2020).
9. Mitchell W.C. (1951) What Happens During Business Cycles: A Progress Report. *New York: National Bureau of Economic Research*.
10. Persons W.M. (1922) Measuring and Forecasting of General Business Conditions. *American institute of finance*. 42 p.
11. Sustainable Development Goals. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300> (accessed 10.03.2020).
12. Sviderske T. (2014). Country risk assessment in economic security and sustainability context: doctoral dissertation. *Vilnius: Technika*. 132 p. Available at: http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1809/1/2308_Sviderske_Dissertation_WEB.pdf (accessed 10.03.2020).
13. World Economic Situation and Prospects. New York. 2020. UNCTAD. 236 p. Available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wesp2020_en.pdf (accessed 10.03.2020).